

Boekbespreking

Tonckens H., Leurs W. en Hoeksema R. (2020) – *Basisgids Stinzenplanten*. Zeist, KNNV Uitgeverij. 188 p., ruim 500 foto's. Paperback, ISBN 9789050117104. Prijs: € 22,95.

I. HOSTE (Plantentuin Meise) [ivan.hoste@plantentuinmeise.be]

'Stinzenplanten' is een eerder vaag afgeïjnd begrip waarin natuur verweven raakt met cultuur, sierteelt met de wilde flora, cultuurgeschiedenis met plantengeografie en esthetische natuurbeleving met botanie. De Nederlandse stinzenflora, waarvan de meeste soorten in de lente bloeien, en sommige zelfs al in de late winter, is kenmerkend voor de begroeiing rond historische kastelen, buitenplaatsen en stinzen. De naam is afgeleid van de middeleeuwse Friese versterkte, stenen huizen of stinzen.

Was het toeval dat KNNV de publicatie van de *Basisgids Stinzenplanten* aankondigde voor februari 2020, net op tijd om natuurliefhebbers een zetje te geven om kennis te maken met de stinzenflora? Het was een boek om naar uit te kijken.

Bij een eerste kennismaking valt onmiddellijk de rijkdom aan illustraties op. Na een erg beknopte inleiding, krijgt de gebruiker in pakweg 500 foto's een overzicht van 102 stinzenplanten, inclusief enkele ondersoorten en cultivars. De geselecteerde beelden illustreren aspecten van de plant die van soort tot soort verschillen. Doorgaans geven foto's van de habitus, bloeiwijzen en bloemen een goed idee van hoe de plant eruitziet. Vaak zijn daarnaast ook foto's opgenomen van een apart blad (op zwarte achtergrond), of van vruchten, bollen of knollen, nog niet ontloken bloemen, enz. De eerste indruk die je al bladerend opdoet is dan ook positief, al is het niet zo handig dat soorten van eenzelfde plantengeslacht niet altijd dicht bij elkaar staan. Ik begrijp echter dat het in de praktijk moeilijk is om beschrijvingen van wisselende lengte met elkaar te combineren: standaard een dubbele pagina voor de 'regionale' en 'Nederlandse stinzenplanten', tegenover één pagina voor de 'exotische stinzenplanten' en voor 'begeleiders'. Het inlassen van kruisverwijzingen was hier op zijn plaats geweest. Bloedzuring (*Rumex sanguineus*), als soort opgenomen als begeleider, wordt geïllustreerd aan de hand van foto's van var. *sanguineus*. Dit is een frequent in moestuinen gekweekte mutant, waarvan ik me afvraag hoe goed hij in het rijtje past. Was toch niet beter geopteerd voor foto's van de 'gewone' Bloedzuring?

We leven vandaag meer dan ooit in een tijd waarin visuele indrukken domineren. De digitale revolutie heeft onder andere een ongekennde weelde aan beelden van almaar betere kwaliteit van vogels, insecten, paddenstoelen en bloemen op gang gebracht. Ooit zette de beperking van het filmrolletje – 20 of 36 beelden – de fotograaf aan tot grote terughoudendheid. Vandaag plukken natuurbeleving en natuurstudie volop de vruchten van de in alle lagen van de samenleving doordringende technologische versnelling. Zie bijvoorbeeld het succes van Waarneming.nl en Waarnemingen.be, met hun elke dag aangroeiend aanbod aan foto's.

Maar een mens leeft niet van plaatjes alleen. Hoopvol neem ik dus ook de tekst van de *Basisgids Stinzenplanten*

door. De inleiding (p. 6-15) is bondig en besteedt onder meer aandacht aan de historie van de stinzenflora en aan de *Kleebwälder* als natuurlijk milieu van de stinzenflora. Ik onthoud uit die inleiding vooral dat de *Basisgids* zich helemaal heeft geïnspireerd op het klassieke boek *Stinzenplanten* uit 1985, geschreven door Piet Bakker en met foto's van Evert Boeve. De auteurs van de *Basisgids* namen van Piet Bakker de indeling van de planten in vier categorieën over. Helaas zijn in de *Basisgids* de criteria voor het onderscheiden van de 'regionale stinzenplanten', 'Nederlandse stinzenplanten', 'exotische stinzenplanten' en 'begeleiders' slordig samengevat. Daardoor rijmt bijvoorbeeld de vermelding Nederlandse stinzenplant bij het uit het Verre Oosten afkomstige Japans hoefblad (*Petasites japonicus*) niet met de foutief samengevatte herkomstomschrijving "Midden- en Zuid-Europa" voor die categorie op p. 9.

Bij enkele literatuurverwijzingen in de inleiding raak ik in de problemen: herhaaldelijk vind ik in de literatuurlijst wel de naam van de auteur, maar strookt het jaar van uitgave niet met het in de inleiding vermelde jaartal. Referenties naar 'Duursma (1939)' en '(Knoop, 1953)' leiden in de literatuurlijst nergens naar. Die literatuurlijst zit overigens vol kleine zet- en typografische foutjes en vertoont een slordig gebrek aan uniformiteit.

Het aanvankelijke gevoel van welbehagen bij de eerste kennismaking maakt plaats voor groeiende ergernis bij het

lezen van de beknopte commentaarteksten. Een lapsus als ‘Reuzenzwenkgras’ i.p.v. Draadzwenkgras voor *Festuca heterophylla* (p. 79) wil ik nog bedekken met de mantel der liefde. Maar er is meer, véél meer. De taal is dikwijls erg stroef, de tekst bevat tal van schrijf- en typografische fouten, taalkundig kloppen veel zinnen gewoon niet. In de beschrijvingen van de planten is bijzonder slordig omgesprongen met de gebruikelijke botanische terminologie. De auteurs hebben zich nauwelijks geconformeerd met de in de botanische literatuur gangbare termen. Wie wordt beter van een omschrijving als “de twee bladpunten aan het einde van het pijlvormige blad” in de beschrijving van de bladvoet van de Italiaanse aronskelk (*Arum italicum*)? Knollen worden herhaaldelijk verward met bollen, zaden met vruchten, enz. Wie legt me uit wat bedoeld wordt met “bladen in paren van drie” (p. 82, 84 en 86), die dan ook nog eens “handvormig geveerd” zouden zijn (p. 84 en 86)? Met grote regelmaat duiken bizarre beschrijvingen op, zoals op p. 44, bij *Scilla sardensis*: “Twee lagen met drie korte platte meeldraden in het midden tegen elkaar aan.” In de jongste editie van *Heukels’ Flora van Nederland* (Duistermaat 2020) klinkt het stukken helderder: “Helmdraden bandvormig verbreed, samenheggend tot een kokertje.”

Vooraf had ik gehoopt om met behulp van de nieuwe *Basisgids* beter greep te krijgen op enkele minder evidente geslachten van bolgewassen, zoals *Scilla* (incl. *Chionodoxa*) of *Crocus*, maar dat valt tegen. Ik begrijp dat de *Basisgids* zich beperkt tot “de historische verwilderde groep stinzenplanten” (p. 10), maar toch zou het een meerwaarde zijn geweest indien bij sommige soorten beknopt werd verwezen naar goed gelijkende soorten die

in de voorbije decennia steeds vaker in allerlei milieus – inclusief stinzenmilieus – verwilderd of als bewust geïntroduceerde plant aangetroffen worden. Het is bovendien jammer dat in de korte teksten van de soortbesprekingen geen enkele literatuurreferentie voorkomt.

Eens het boekje helemaal doorgenomen, sta ik paf. Wat is hier in godsnaam misgelopen? Mijn waardering voor KNNV Uitgeverij is groot. Zonder haar lange reeks van publicaties zou de natuurstudie in Nederland – én Vlaanderen! – anno 2020 niet het peil hebben bereikt waar ze nu staat.¹

Hoe kon een dergelijk onafgewerkt manuscript ooit in druk gaan? Heeft dan niemand tijdens het proces van manuscript tot boek aan de alarmbel getrokken en gevraagd om bij sturen? Ik hoop uit de grond van mijn hart dat dit een eenmalige uitschuiver is. In afwachting van een zeer grondig bijgewerkte versie van de *Basisgids Stinzenplanten* troost ik me met de gedachte dat ik nog altijd Piet Bakkers *Stinzenplanten* kan raadplegen. Vandaag niet langer helemaal up-to-date, natuurlijk niet, maar in combinatie met een goede recente Flora nog altijd bijzonder genietbaar en informatief.

Literatuur

- Bakker P. & Boeve E. (1985) – Stinzenplanten. 's-Graveland, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten & Zutphen, Uitgeverij Terra.
- Duistermaat L. (2020) – Heukels' Flora van Nederland, 24e druk. Groningen/Utrecht, Noordhoff Uitgevers.

¹ Ik verwijs de lezer bijvoorbeeld graag naar de boekbespreking van de *Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland* (2e, gewijzigde druk) elders in dit nummer.